

voorbereid door Anita van Dijk, Sieuwert Haverhoek, Einar Sies, Joke Vermeulen

Inleiding

Sieuwert Haverhoek heeft vorig jaar het boek 'Wat ik geloof' van Lev Tolstoj in het Nederlands vertaald. Vandaag is hij onze gast om over het boek te vertellen.

Tolstoj schreef het boek in 1883 en veeg de daarmee de vloer aan met de Russisch Orthodoxe Kerk en de vele dogma's en rituelen die niets te maken hadden met de boodschap van Jezus.

Op grond van een nauwkeurige bestudering van de Bergrede kwam hij tot de conclusie dat wat Jezus daar zegt letterlijk bedoeld is, niet alleen 'bij wijze van spreken', of 'soms'.

Sla dus niet terug en dreig er ook niet mee, als iemand je slaat.

Dat geldt voor ieder van ons als persoon, maar dat geldt ook als een land wordt aangevallen.

Terugslaan leidt alleen maar tot een verdere escalatie van geweld en lost het conflict niet op.

Tolstoj's boek is al gauw in het Engels vertaald; het boek heeft grote indruk gemaakt op de jonge Ghandi, die er uitgebreid met Tolstoj over heeft gecorrespondeerd.

Door de Russische kerk is het verboden. Het is nooit in het Nederlands vertaald, tot Sieuwert vorig jaar die taak op zich nam.

Tolstoj neemt in zijn boek radicale standpunten in. Geen geweld met geweld beantwoorden, geen betrekking aanvaarden als ambtenaar, geen erkenning van rechtbanken, want je moet niet oordelen over anderen. Is dat niet wat erg radicaal?

Nienke en ik zijn vorige maand in Ieper geweest. In de omgeving van Ieper liggen de graven van 600 000 militairen uit de Grote oorlog. Is dát dan niet radicaal?

En op de binnenplaats van het stadhuis van Poperingen, enkele kilometers achter het front van toen werden de mannen die niet meer terug wilden naar de loopgraven doodgeschoten als deserteur.

We zingen nu eerst lied 872, het 'Lied tegen de Derde Wereldoorlog'. Daarna krijgt Sieuwert het woord.

En dan is er na de viering, bij de koffie, de gelegenheid om met elkaar in gesprek te gaan over wat Tolstoj ons door de mond van Sieuwert wil zeggen.

Lezing: [Matt. 5: 33-48](#)

Over het leven van Tolstoj / Tolstoj over de Bergrede *

Graaf Lev Nikolajevitsj Tolstoj, geboren in 1829, was een Russisch schrijver en filosoof en politiek denker, bekend van zijn romans Oorlog en Vrede en Anna Karenina, Rond zijn 50ste levensjaar raakte hij in een existentiële crisis. Hij keerde toen terug naar de kerk van zijn jeugd, de Russisch Orthodoxe Kerk, maar raakte zeer teleurgesteld in de leer en praktijk van die kerk, die volgens hem ver was afgeweken van de leer van Christus.

Hij leerde Grieks en Hebreeuws om de Bijbel en met name de Bergrede in haar oorspronkelijke betekenis te kunnen begrijpen. Na grondig onderzoek van de vroegste grondteksten, alsmede de commentaren van de kerkvaders, concludeerde hij dat ook de ons bekende vertalingen doortrokken blijken te zijn van theologische en dogmatische vooroordelen, die de ware bedoeling van Christus verduisteren. In het boek 'Wat ik geloof', waar we het vandaag voornamelijk over hebben, worden zijn zoektocht en zijn bevindingen in een meeslepend autobiografisch verhaal geschetst. Hij breekt

* Sieuwert Haverhoek sprak uit het hoofd. Deze tekst is dus niet de tekst die Sieuwert heeft uitgesproken maar een wat aangepast uittreksel uit zijn voorwoord bij het boek 'Wat ik geloof'.

allerlei heilige huisjes (dogma's) af, zet klassieke Godsbeelden op z'n kop, en vat de leer van Christus in vijf grondregels samen, die diepgaande praktische politieke en maatschappelijke gevolgen kunnen hebben.

De vijf grondregels:

1. Word niet boos en lok geen boosheid uit.
2. Blijf trouw aan je eerste (ge)liefde.
3. Zweer nooit een eed en oordelen of veroordeel niet.
4. Beantwoord nooit geweld met geweld .
5. Nationaliteit en wij-zij denken zijn uit den boze.

Vanaf 1880 werd Tolstoj tegengewerkt en zwaar gecensureerd vanwege z'n maatschappijkritiek en de beschuldigingen aan het adres van de Kerk, zoals verwoord in 'Mijn Biecht' (1880), 'Wat ik geloof'(1883) en 'Mijn kleine Evangelie'(1884). Deze romans werden verboden. Zijn roman 'De Opstanding' (1889) kwam wel door de censuur. Daarin heeft hij zijn kritiek op de kerk, de rechtspraak en het politieke systeem in Rusland door zijn personages laten verwoorden. Mede door dit boek is in vele Europese landen de doodstraf afgeschaft en het gevangeniswezen aanzienlijk verbeterd. Dit kon niet verhinderen dat Tolstoj in 1901 uit het ledenregister van de Russisch Orthodoxe Kerk werd geschrapt. In datzelfde jaar wees hij een nominatie voor de eerste Nobelprijs af. Vanwege zijn internationale bekendheid hebben de Tsaren hem nooit willen aanpakken (lees: gevangen nemen, verbannen of vermoorden).

In het boek geeft Tolstoj aan dat hij de Bergrede serieus neemt. Het is niet een rede over een ideaalbeeld dat toch niet haalbaar is, maar een aantal handvatten voor het soort leven dat iedereen zou moeten nastreven. Tolstoj zelf heeft dat in zijn latere leven ook voor een groot deel in praktijk gebracht.

Tolstoj was niet de eerste die geweld afwees op grond van de Bergrede; door zijn boek wis het werk van Petr Čečický (15^e eeuw), George Fox (Quakers, 17^e eeuw), William Lloyd Garrison en Alain Ballou (19^e eeuw) als vroege vredesactivisten weer bekend geworden.

Tolstoj heeft Gandhi diepgaand beïnvloed ten aanzien van geweldloze weerbaarheid, maar ook tot diens visie op het huidige Christendom. Martin Luther King en Nelson Mandela, die zeggen hun inspiratie aan Gandhi te hebben ontleend, zijn daarmee ook schatplichtig aan Tolstoj.